

Mark- och miljödomstolen

Miljödepartementet

Remiss av SOU 2020:3, Hållbar slamhantering

M2020/00078/Ke

Bakgrund

Växjö tingsrätt, mark- och miljödomstolen, har av regeringen givits möjlighet att inkomma med synpunkter på betänkandet rörande Hållbar slamhantering, SOU 2020:3.

Mark- och miljödomstolens yttrande

Mark- och miljödomstolen, instämmer i allt väsentligt i utredningens slutsatser utifrån de ramar som angetts för uppdraget och tillstyrker författningsförslagen.

Domstolen vill särskilt framföra följande synpunkter avseende det förslag som benämns alternativ 1.

1. Mark- och miljödomstolen anser i likhet med utredaren att alternativ 1 kan innebära att Sverige bryter mot EU:s bestämmelser om fri rörlighet. Domstolen bedömer inte detta alternativ vara nödvändigt och proportionerligt utifrån rådande kunskap vad avser miljö- och hälsoeffekter vid spridning av slam på åkermark.

Alternativ 1 innebär även ett försvårande av den målsättning som anges i EU:s avloppsdirektiv, 91/271/EEG 21 maj 1991, där det anges att återvinning av slam uppmuntras.

2. Mark- och miljödomstolen bedömer vidare att det idag finns en brist på heltäckande regelverk som berör dessa frågor. En konsekvens av alternativ 1 kan då bli att spridning av sådant slam som i sig kan tillföra marken något positivt förbjuds medan andra avfall/produkter kan komma att vara tillåtna att sprida även om de innehåller högre koncentrationer av skadliga ämnen. Sådant avfall/produkter skulle även kunna innehålla andra skadliga ämnen

som därmed kan tillföras marken. Det sagda innebär att risken för skada på miljön eller människors hälsa kan vara högre med alternativ som tillåts än för högkvalitativt slam som förbjuds genom alternativ 1.

Återvinning av organiskt avfall på mark som jordförbättringsmedel och användning av såväl organiska som oorganiska gödningsmedel (gödselmedel som produkt) måste ses i ett större perspektiv. Kravställningen bör ses över för samtliga avfall och produkter så att kraven blir likvärdiga. De bör t.ex. överensstämma med kraven i EU-förordning om CE märkning av gödselprodukter (rådets förordning om fastställande av bestämmelser om tillhandahållande på marknaden av CE-märkta gödselprodukter och om ändring av förordning (EG) nr 1069/2009 och (EG) nr 1107/2009). Denna förordning ska fullt ut tillämpas från den 16 juli 2022.

Regelverket bör dessutom avse såväl inhemska avfall/produkter som importerade avfall/produkter. Kravställandet bör utgå från behovet i marken vilket är olika för olika användningsändamål och risk för upptag i växter, läckage till mark och vatten samt risker för människors hälsa.

Mark- och miljödomstolen anser att även slammets innehåll av olika näringsämnen och mullbildande egenskaper bör beaktas och en helhetsbedömning bör göras. Riskerna bör minimeras (försiktighetsprincipen) men det bör även ske en jämförelse med de alternativ som används och risker med dessa. Vid en eventuell minskning av djurhållningen i Sverige minskar även tillgången till stallgödsel för spridning på åkermark och därmed även återföringen av mullbildande ämnen.

3. Vidare anser domstolen att alternativ 1 riskerar att tvinga eller i vart fall styra slamproducenter till ett visst system för omhändertagande. Detta är inte önskvärt när osäkerhet råder om det sammantaget är det miljömässigt bästa alternativet. Hänsyn måste här också tas till de höga kostnader som alternativ 1 innebär.

Det finns en överhängande risk att lösningen blir stora anläggningar med endast en teknisk lösning (förbränning) för omhändertagande. Sverige riskerar då att låsa fast sig i en lösning. Denna lösning kan innebära långa transporter och stora kostnader. I förlängningen kan det även innebära svårigheter att ställa om för det fall vi av beredskapsskäl eller annat skäl skulle behöva tillgång till slam av hög kvalitet i jordbruket.

4. Med alternativ 1 ser mark- och miljödomstolen, liksom utredaren, att det finns en risk för att incitamentet för att bedriva aktivt uppströmsarbete kan minska eller i värsta fall helt försvinna. Domstolen anser att uppströmsarbetet måste fortgå. Detta inte bara för att förbättra slamkvaliteten utan kanske framförallt för recipienternas och för reningsverkens verkningsgrads skull. Det hittills främsta incitamentet för uppströmsarbetet har varit möjligheten till avsättning av slam och att därmed kunna hålla nere kostnaderna för slamproducenterna.

Domstolen vill vidare lämna följande synpunkter med hänvisning till utredningen.

5. Domstolen ser ett problem med att slamproducenterna hålls ansvariga för att tillse återvinningen av fosfor om det inte finns någon garanterad marknad. Kravet på 60 % återvinning kan därmed vara svårt att leva upp till om inte produkten efterfrågas. Den återvunna produkten måste därför kostnads- mässigt vara likvärdig eller billigare för att efterfrågas inom lantbruket. Självklart behöver den också hålla minst lika god kvalitet när det gäller att tillföra växttillgängligt fosfor till mark och gröda som alternativa gödselmedel. Skulle inte detta bli fallet finns risk att slamproducenterna finner alternativa vägar för den återvunna produkten som inte innebär återföring till jordbruksmark.
6. För att begränsa klimatpåverkan från den slamhantering som innebär långtidslagring finns redan idag möjlighet att ställa krav på t.ex. biogasproduktion vid prövning av avloppsreningsverk. För verk över 20 000 p.e. bör möjligheten att få detta lönsamt vara förhållandevis goda. Här skulle t.ex. tydliga vägledningar från centrala verk gynna en sådan utveckling. Ett sådant arbete skulle vara i linje med kommittédirektivet. Vid ett omhändertagande som innebär att slammet eldas kommer troligtvis färre reningsverk att installera egen rötning och därmed finns en risk för mindre produktion av biogas.

Peter Ardö

Beslut om detta yttrande har fattats av chefsrådmannen Peter Ardö efter förordning av rådmannen Karin Fridell. Tekniska rådet Viktor Forsell har deltagit.